

СЕМАНТИЗАЦІЯ І ДЕСЕМАНТИЗАЦІЯ ФРАЗЕМ ІЗ ЧИСЛОВИМ КОМПОНЕНТОМ НУЛЬ (на матеріалі фразеологізму **НУЛЬ УВАГИ**)

У статті репрезентовано фразеологічні одиниці із числовим компонентом нуль як фіксатори концептуальної і мовної картин світу, що безпосередньо відбивають культурні символи та використовуються носіями української мови як кореляти поняття “відсутність”. Саме в цьому аспекті проаналізовано фразу **нуль уваги**, формування якої відбиває онтологічні та аксіологічні орієнтири представників українського етносу. Залучення відомостей з етимології компонентів фразеологізму **нуль уваги**, його структурно-семантичний та лінгвокультурологічний аналіз уможливили розкриття сутності й впливу мовних процесів семантизації та десемантизації на формування і функціонування досліджуваної фрази в розмовному та художньому дискурсах української мови.

Radchuk O. Semantization and Desemantization of Phraseological Units with Zero Numerical Component (A Case Study of Zero Attention Phrase).

The scientific research presents phraseological units with zero numerical component as those fixing conceptual and linguistic world mapping, directly reflecting cultural symbols and used by Ukrainian native speakers in the process of communication as those that correlate with the notion of “absence”. It is in this aspect that the set phrase “zero attention” is analyzed to demonstrate how its formation reflects ontological and axiological orientations of representatives of the Ukrainian ethnic group. The relevance of studying phraseological units with the numerical component zero is predetermined, first, by increasing interest of the cognitive linguistics to exploring linguistic-cultural potential of set phrases in linguistic world mapping, and, second, by the need to throw light on the linguistic processes of semantization and de-semantization conditioned by the extralinguistic factors influence on the formation and functioning of the phraseological units with the zero numerical component. The aim of the article is tracing the essence of the processes of semantization and de-semantization in the formations and semantic development of the unit zero attention in Ukrainian. The aim presupposes the following objectives: to reveal the ethnic-cultural specifics and mentality of Ukrainian speakers reflected in the phraseological unit under examination, to define the influence of extralinguistic factors on the linguistic processes of semantization and de-semantization and the changes in the semantics of the unit zero attention connected with them. Employing data from the etymology of the phraseological unit zero attention and using its structural-semantic and linguistic-cultural

analyses made it possible to reveal the essence of the impact of the linguistic processes of semantization and de-semantization on the formation and functioning of the analyzed set phrase in colloquial and fictional discourses of the Ukrainian language. The abovementioned processes are characterized within the cognitive framework and it is shown that they reflect the continuous language development, cognition and speech practice evolution of the speakers.

Keywords: *phrase zero attention, the notion of “absence”, linguistic processes of semantization and de-semantization.*

Вступ

Мова й культура тісно пов'язані між собою, впливають одна на одну та відіграють важливу роль в еволюції людини, що виявляється насамперед у створенні та використанні символів: від матеріальних цінностей, до яких належать знаряддя праці, прикраси, предметна писемність, до абстрактних, що передають досвід, знання, ідеї. В еволюції роду Номо поступово поняття набували форм вираження, що сприяло розвитку когнітивних здібностей людини та забезпечувало ефективність комунікації. Формування і розвиток символіки спостерігались у позначенні того, що людина бачила навколо себе, а вже потім у позначенні чогось відсутнього, але помітно значущого для неї, тобто із самого початку сприйняття навколишнього світу відбувалося в бінарній опозиції наявність vs відсутність. Щоб зафіксувати відсутність, людина вдавалась до імітації та подекуди до інновацій. Нам імponує думка про те, «що мови зросли з культурно зумовлених символів. Люди впорядкували ці символи та будували з них символи вищого порядку» (Everett, 2017: 17). Як ми розуміємо, до цього “вищого порядку” належать абстрактні поняття, зокрема онтологічно й аксіологічно вагоме поняття “відсутність”. Воно може бути позначене символом (цифрою) «0», що закарбувало значення відповідного числа. Вивчення поняття числа з позицій когнітивної лінгвістики розширює уявлення про концептуальну картину світу. Поглиблений лінгвістичний аналіз стає можливим завдяки зверненню до відомостей різних наук, передусім етнолінгвістики, культурології, міфології, психології та інших. За словами українського когнітолога С. А. Жаботинської, «у міфологічному та математичному мисленні концептуальна структура “наївного” числа зазнає понятійних модифікацій, які полягають в особливому осмисленні її окремих

когнітивних складників, тобто в наданні тому чи тому понятійному елементу більшої вагомості або в наповненні його специфічним змістом» (Жаботинская, 1993: 71). Зокрема, фразеологізми із числовим компонентом *нуль* у певних контекстах набувають семантичної конкретизації, стилістичного маркування і десемантизації.

Усвідомлення факту значущості числа *нуль* у фразеології було предметом численних лінгвістичних розвідок. Привертають увагу праці Т. Б. Лукінової (1993; 2000), Н. М. Попович (2021), М. Джес (2016) та ін. Числівник *нуль* як компонент сталих висловів демонструє свій смисловий та культурний потенціал, здатен схарактеризувати лінгвокультурні особливості, тому фразеологізми із числовим компонентом *нуль* в українській фраземіці потребують подальшого висвітлення. Актуальність статті зумовлена посиленням інтересу сучасної антропоцентрично спрямованої лінгвістики до вивчення етнокультурного потенціалу фразеологічних одиниць у формуванні мовних картин світу.

Мета дослідження полягає в структурно-семантичному та етнокультурологічному лінгвістичному аналізі фразеологічних одиниць української мови із числом *нуль*, що вживаються як позначення відсутності. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) розглянути структурно-семантичну організацію фразеологізму; 2) висвітлити етнокультурну своєрідність відбиття фразеологічної картини світу в досліджуваній мовній одиниці; 3) встановити механізми семантизації та десемантизації компонентів фразеологізму *нуль уваги* в процесі його використання мовцями.

Методи дослідження

До основних методів цієї наукової розвідки уналежнюємо *описовий* (для інвентаризації мовного матеріалу та укладання реєстру фразеологізмів для аналізу); *компонентний аналіз* (для з'ясування структурно-семантичних діапазонів досліджуваних фразеологічних одиниць); *порівняльно-історичний* (для виявлення походження та вивчення встановлення парадигматичних і синтагматичних зв'язків фразеологізмів у сучасній українській мові); *лінгвокультурологічний аналіз* (для висвітлення відбитої у фразеологізмах із числівником *нуль* етнокультурної специфіки та ментальності носіїв української мови). У дослідженні застосовано термінологічний

апарат, що склався в межах різних фразеологічних шкіл та напрямів і належить до загальноприйнятої термінології в сучасній лінгвістиці. Терміни *фразеологізм*, *фразеологічна одиниця*, *усталена фраза* та *усталене словосполучення*, *фразема* використовуємо як синоніми.

Виклад основного матеріалу

У становленні фразеологічної системи значну вагу мають два мовних процеси, що впливають на фіксацію того чи того значення фразеологічної одиниці. Ці процеси – семантизації та десемантизації – відбивають мовну еволюцію. Семантизація як поява нового значення, набуття нових оцінних конотацій, постає опозиційним процесом до десемантизації, що характеризується втратою первинної семантики, зміною лексичного значення (розширення, звуження та інше). Значення фразеологізмів здебільше є наслідком переосмислення всього словосполучення або окремих його компонентів з урахуванням екстралінгвальних чинників. Саме останні мають вагоме значення в описі мови як вербальному відбитті знань, уявлень людини про довкілля. Українські фразеологізми відбивають етно- й психоментальні особливості сприйняття та оцінювання різних галузей життя людини у створеній мовній картині світу, оскільки, за словами Л.А. Лисиченко, «мовна картина світу є засобом вираження не тільки знань про предметний світ, а й засобом вираження й формування духовного світу тих надбань, які безпосередньо не сприймаються органами чуття, а знання про які виникають і формуються в результаті складних психо- і логікоментальних процесів, у яких мова виступає знаряддям об'єктивації духовного світу» (Лисиченко, 2009: 37). Погоджуємось із цією думкою і вважаємо, що саме залучення числових компонентів до складу фразеологічних одиниць відбувалося на підґрунті психічного процесу апперцепції та логіко-математичних надбань певного ментального й культурного колективу, зокрема носіїв української етнокультури. Сформоване аксіологічне уявлення українців про число *нуль* було використано для узагальнення і передавання стереотипного ставлення до того чи того явища, позначеного цим числом.

Зазначмо, що фразеологічні одиниці із числівником *нуль*, як й інші стали вислови, не завжди можна дослівно перекласти іншими мовами, але вони вирізняються тим, що числові компоненти

усталених висловів переважно не втрачають питомого первинного лексичного значення. Зокрема, семантика фразеологізмів із числівником *нуль* умотивована саме наявністю числа *нуль*, яке корелює з поняттям “відсутність” та зберігає значення числа. Загальновідомо, що слово *нуль* потрапило в українську з латини (*nullus*), передає значення ‘ніякий, неіснуючий, порожній’ та від початку належить насамперед до понять логіки та фізико-математичних наук, звідки потрапило до активного словника й носіїв української мови.

Поняття “увага” передусім належить до психології, оскільки позначає процес психічної діяльності людини, а саме когнітивну орієнтацію або сфокусованість людини на певному явищі в конкретний момент дійсності. Звернення до етимології слова *увага* надає цінну інформацію про його походження та семантику: *увага* є запозиченням з польської *uwaga*. У польській мові, а потім і в українській, відтворює три значення: 1) ‘зосередження думки, зору, слуху на будь-якому об’єкті’; 2) ‘прихильне ставлення’; 3) ‘шана’ (Півторак, 2012: 13). Цікавим видається той словотвірний факт, що надає додаткової конотації слову. Польський дериват *uwaga* є префіксальним творенням від *waga* (укр. *вага*). Словотвірний формант *у-* належить до непродуктивних приіменникових префіксів у давніх словах, спільних у різних слов’янських мовах, що має значення ‘зменшення, заперечення, позбавлення’ (Півторак, 2012: 9.). Якщо ми визнаємо заперечення та позбавлення як кореляти відсутності, тоді вбачаємо передавання префіксом *у-* й семантики відсутності. Поеднання у фразеологічній одиниці *нуль уваги* від початку створення репрезентувало подвійне заперечення, що є притаманною ознакою слов’янських мов. Тобто *нуль уваги* позначало категоричну негацію, яку згодом було втрачено, оскільки префікс *у-* не сприймається сучасними носіями української мови в прадавньому значенні. Повної десемантизації фразеологічна одиниця *нуль уваги* зазнала саме під час формування цілісної семантики, але із часом цей фразеологізм перестав транслювати безапеляційну негацію, і вислів втратив емоційне забарвлення, яке надавало йому образне подвійне заперечення. Невипадково слово *увага* може бути протиставлено слову *розвага* в розумінні його як ‘пустощі’. Також можемо стверджувати, що процес десемантизації вже відбувся на підґрунті адаптації запозиченого з польської слова *увага* та об’єднання зі словом *нуль* у фразему, позаяк носії польської лінгвокультури

вживають слово *zero*, що потрапило з перської мови в багато інших європейських мов. Процес десемантизації у фраземі *нуль уваги* репрезентує зміну семантики від значення ‘зменшення’ до зведення значущості уваги до ‘повної відсутності’.

Пропонуємо розглянути приклади контекстного вживання фразеологічної одиниці *нуль уваги* в сучасному художньому дискурсі. Усі фрагменти текстів узято з ГРАКу (Генерального регіонально анотованого корпусу) української мови, оскільки в цьому ресурсі представлено структуроване репрезентативне за кількістю зібрання прозових творів українських письменників.

У сучасній українській мові усталена фраза *нуль уваги* вживається лише в однині, належить до розмовного стилю мовлення, у словниках подається з приміткою “просторіччя”, у реченні може використовуватися при підметі зі значенням особи та виконувати функцію присудка. Наприклад: *Коло неї там ще дві сидять, але я на них нуль уваги, для мене головне блондинесочка і вільний стільчик коло її столика* (Павло Загребельний «Добрий диявол»). Наведений контекст саме належить до розмовного стилю мови, що підкреслює стилістично знижена лексика (*блондинесочка* та *стільчик*); граматична основа *я* (підмет) та *нуль уваги* (присудок), який образно замінює дієслово та позначає дію ‘не помічаю’.

Уточнімо, що фразеологічна одиниця *нуль уваги* належить до полісемічних та відповідно має декілька значень, не всі з яких подано у фразеологічних та тлумачних словниках. Нами виявлено вживання цієї фраземи, у яких різняться три змістовних наповнення. 1. *Нуль уваги* – ‘зовсім не помічати когось або чогось, повна байдужість, байдужість з боку кого-небудь до кого-небудь або до чого-небудь на когось, на щось’. Наприклад: *І навіть якщо десь на проспекті буде зуби поскалено міськими модницями, що відстала, мовляв, запізнилася ця габаритна молодиця із своїм нейлоном принаймні років на три, то Вірунька на це теж нуль уваги, буде вище того, хай собі поговорять, а їй подобається, і все* (Олесь Гончар «Собор»). Фрагмент тексту демонструє повну байдужість до думки інших. 2. *Нуль уваги* – ‘навмисно чи показово не помічати, ігнорувати когось або щось’. Наприклад: *Мічман вичитував з книг різні слівця, сподіваючись на ефект., ще відчайдушніше корчив англійця і... нуль уваги. Молода жінка ніби навмисне не помічала його оригінальності* (К. Станюкович «Пасажирка»).

У наведемо контексті спостерігаємо опис людини, що з усіх зусиль намагалась привернути до себе увагу, але все безрезультатно. Різниця з першим прикладом полягає в тому, що перший персонаж, на відміну від другого, не робить чогось усупереч чомусь, виявляє безпристрасність, апатію, відсутність уваги аж ніяк не бентежить героїню.

3. *Нуль уваги* – ‘нічого не варта людина’. Із цією семантикою в художньому дискурсі трапляється незначна кількість мовленнєвих ілюстрацій. Наприклад: *Що ж ви мовчите, Артеме Матвійовичу? Чи ми вам нуль уваги?* – промовила Марійка (Г. Марков «Строгови»). У цьому текстовому фрагменті відзначаємо синонімічність фразеологізмів *нуль уваги* та *нуль без палички*. Діалогічне мовлення демонструє вживання фразеологізму *нуль уваги* для трансляції негативного ставлення до людини. Навпаки шана, повага підкреслені у використанні лексеми *увага* без поєднання із числом *нуль*. Наприклад: *Чи ти знаєш, блазень, що колись і я був січовиком, колись за велику увагу ставили моє товариство?* (О. Стороженко «Марко Проклятий»). Бінарна опозиція наявність (*за велику увагу*) vs відсутність (*нуль уваги*) набуває нових конотацій, нової семантизації лише в певних контекстах на онтологічному та аксіологічному підґрунті. Констатуємо, що функціонування в розмовному дискурсі та залучення фраземи *нуль уваги* письменниками до художніх творів сприяло поступовому впровадженню процесу семантизації аналізованої фразеологічної одиниці.

Зауважмо, що усталене словосполучення *нуль уваги* не вирізняється яскравим емоційним та експресивним забарвленням. Наприклад: *Василько в картузі Боцмана нуль уваги на сусідок Ірину і Карину та ще й зазнайкувату Раю, яка завжди чогось морщить кирпатого носика і все критикує* (Михайло Чабанівський «Акванавти» або «Золота жила»). У наведеному контексті поряд з фразеологізмом більше вияскравлені просторічні слова, серед яких фразема *нуль уваги* є найменш стилістично маркованою. Уживання виразної лексики розмовного стилю (*в картузі, зазнайкувату, морщить кирпатого носика*) є більш ефектним уналежненням контексту до просторіччя, аніж аналізований сталий вислів.

Пояснення такого стилістично нейтрального сприйняття фразеологізму *нуль уваги* вбачаємо в тому, що у формуванні значення усталеного словосполучення не відбулося повної десемантизації числівника *нуль*. Позаяк значення числа *нуль* асоціативно пов'язане з поняттям

“відсутність”, яке найчастіше вербалізується в слові *немає*, то фразема *нуль уваги* позначає ‘відсутність уваги’, ‘немає уваги’ в певний час. Уживання цього усталеного словосполучення лише привертає увагу, робить акцент на тому, на чому треба або, навпаки, не потрібно зараз зосередити чиюсь увагу.

У слов’янській лінгвокультурі, зокрема серед носіїв української мови, фразеологічна одиниця *нуль уваги* із часом зазнала змін і може мати розширений лексичний варіант. Наприклад: *Такса – нуль уваги й фунт зневаги*. [...]. *Вона дивилася в протилежний бік. На рудого опецькуватого таксу, який флегматично нюхав щось у траві* (Н. Гуменюк «Квіти на снігу»); *А Боніфацій на те нуль уваги й фунт зневаги*. *Зберігаючи коротку дистанцію, він ліниво, але наполегливо поплентався за Радиком* (Н. Гуменюк «На Босому мосту»). Неодноразово залучає до використання саме фраземи *нуль уваги й фунт зневаги* сучасна українська письменниця Н. Гуменюк, на сторінках творів якої фразеологізм означає не лише повну відсутність виявів уваги домашніх улюбленців (собаки та kota як одних з головних персонажів), а постає джерелом експресії в поєднанні з розмовними словосполученнями *флегматично нюхав* та *ліниво поплентався*. Виокремлені прислівники *флегматично* та *ліниво* є синонімічними, оскільки, як це репрезентовано в контексті, виражають ‘непорушний спокій, повну байдужість, певну млявість’. Англійське слово *round* (*фунт*) потрапило в українську з німецької, у яку було запозичено з латини: *libra pondo* – ‘вагою у фунт’. Воно почало вживатись паралельно із запозиченим раніше, ще в праслов’янський період, з латини *pondo* та адаптованого в слов’ян у слово *пуд*. Зазначене слово *пуд* традиційно є постійним компонентом фразеологізму *пуд солі* (з’їсти, разом), але подекуди може входити до складу фразеологічної одиниці *нуль уваги і пуд зневаги*, що зафіксовано у фразеологічних словниках як синонімічне до фраземи *нуль уваги й фунт зневаги* поряд з фразеологізмами *не увага, а чиста тобі (а сама) зневага; не стільки уваги, як зневаги; пуд зневаги* (Олійник, 1991: 287).

У сучасному розмовному дискурсі спостерігаємо більш частотне вживання фраземи *нуль уваги й фунт зневаги*. Цей розширений варіант стає беззмінно відтворюваним і стабільним за складом. Уведення у фразему слова *фунт* сприяло процесу десемантизації компонентного складу, хоча й не повною мірою. Саме компонент *фунт*

надає фразеологічній одиниці образності, і бінарна опозиція відсутність vs наявність стає вочевидь відчутною: *нуль vs фунт, увага vs зневага*. Британський фунт (фунт стерлінгів) із часів завоювання Британії римлянами є найдавнішою і найміцнішою грошовою одиницею у світі. Уважаємо, що саме слово *фунт*, а не *пуд*, сприяло утворенню цілісної семантики та набуття експресивної конотації цим усталеним висловом.

Зауважмо, що фразеологізм *нуль уваги* можна уналежнити до стилістично нейтральних, оскільки в українській мові існують споконвіку більш стилістично марковані його відповідники: *пропускати повз вуха, дивитися крізь пальці, нуль на масу*. У наведених синонімічних фразеологізмах вбачаємо повну десемантизацію компонентів. Ці фразеологічні утворення належать до народнопобутового мовлення та побудовані на основі сенсорного сприйняття людини: *пропускати повз вуха* – органами слуху, *дивитися крізь пальці* – органами зору, *нуль на масу* – органами дотику. Такі первинні рецепції зумовлюють вторинні – апперцептивні, що вже підкріплені досвідом людини й перенесені з певних предметів на абстрактні уявлення (Радчук, 2015: 72). Апперцепція є дуже вагомим психологічним чинником для людини в пізнанні довкілля, сприяє утворенню новочасних і потрібних людині вербальних номінацій. Апперцептивні позначення відсутності застосуванням слова *нуль* зафіксовано в таких словосполученнях, що є частотними, але ще не набули статусу фраземи: *нуль градусів, нуль балів, нуль реакції, нуль толерантності, нуль емоцій, нуль знань*. Цікавим є те, що в таких словосполученнях, які належать до сильного іменникового керування, слово *нуль* виступає опорним компонентом у синтаксичному зв'язку та потребує від залежного іменника форми родового відмінка. Полівалентність слова *нуль* має значний потенціал утворення і розвитку синтагматичних відношень та закріпленні їх в усталені словосполучення в сучасній українській мові, що віддзеркалюють специфіку рефлексії представників українського етносу в сприйнятті явищ довкілля на онтологічному та аксіологічному підґрунті.

У ментальності носіїв української мови з прадавніх часів формувалися такі ціннісні орієнтири, як вияв повсякчасної уваги й шани до батьків, рідної землі. У представників українського етносу змалечку на півсвідомості продукувалось розуміння того, що без приділення

значної уваги неможливе отримання знань, набуття та вдосконалення вмінь; без уважного ставлення не можна розкрити свій потенціал як фахівця в будь-якій галузі, здобути шану інших. Необхідною умовою було й залишається в носіїв української лінгвокультури уважне ставлення до збереження традицій, пошанування пам'яті предків нащадками. Тому констатуємо той факт, що утворення аксіологічних цінностей українського етносу відбувалося в межах опозиції добро vs зло, що зумовило розуміння абстрактного поняття “увага” в бінарній опозиції наявність (добре) vs відсутність (погано), призвело до засудження зневаги в будь-яких виявах і випадках. Такий підхід актуалізується у зв'язку з підсиленням небезпеки в сучасній ситуації під час війни в Україні, коли нехтування увагою може мати важкі наслідки для життя людини (травмування і загибель). І сьогодні фразеологізм *нуль уваги* корегує з поняттям “небезпека” в бінарній опозиції безпека vs небезпека, підкреслює вагомість безпеки та виступає сигналом до існуючих загроз. Невипадково речення *Увага! Зверніть увагу!* завжди окличні за інтонацією, оскільки демонструють важливість інформації, на яку обов'язково й переважно терміново потрібно реагувати.

Висновки

Фразеологічна одиниця *нуль уваги* в значенні ‘відсутність уваги, зовсім ніякої уваги’ транслює негативну оцінність, стереотипне уявлення носіїв української мови. Аналіз внутрішньої форми фразеологізму показав, що не лише наявність числового компонента вплинула на розвиток значення фраземи, що відбувалось у декілька етапів. Поєднання двох слів *нуль* і *увага* з негативною оцінкою в один цілісний вислів демонструє повну десемантизацію на початку створення фразеологізму. Але пізніше семантика цієї фраземи також зазнає змін. Усталене словосполучення активно вживається в розмовному дискурсі та набуває нових відтінків семантики, що є виявом мовного процесу семантизації. У сучасній українській мові з появою розширеного лексичного варіанта фраземи *нуль уваги й фунт зневаги* спостерігаємо часткову десемантизацію. Це пов'язано з тим, що для слов'янської ментальності, зокрема носіїв української лінгвокультури, фразеологічна семантика віддзеркалює фрагмент дійсності й ставлення до цього за допомогою вживання числового компонента *нуль*, що не втрачає

свого первинного змістового наповнення, а лише набуває негативної конотації. Оскільки числівники належать до прадавньої лексики й зберігають свою первинну семантику, тому навіть у складі фразеологічних одиниць не завжди піддаються процесу десемантизації. Слово *увага* носії української мови не сприймають у прадавньому значенні. Особливість фразеологізму із числовим компонентом *нуль* (*нуль уваги*) в українській мові полягає в тому, що в ньому не відбувається повної десемантизації, оскільки не втрачається первинне значення компонентів, зокрема числового, а на існуюче значення лише нашаровуються оцінні семантичні відтінки (процес семантизації).

Отже, процеси семантизації та десемантизації пов'язані між собою, можуть відбуватись неодноразово, і це відбиває постійний розвиток мови, еволюцію мислення і мовленнєвої практики мовців. Креативний потенціал носіїв української лінгвокультури визначає когнітивні перспективи подальшого функціонування фразеологічної одиниці *нуль уваги* та можливої зміни його семантики.

Досліджувана тема може мати продовження в укладанні когнітивної карти фразеологізму *нуль уваги*, а також у зіставному аналізі функціонування еквівалентів цієї фраземи в інших мовах для виявлення специфіки вживання саме в українській та характеристичі можливого використання цієї фразеологічної одиниці в різних стилях мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Жаботинская, С.** (1993). Знак числа в быту, в мифах, в математике: витки спирали семиозиса? *Язык и культура. Вторая международная конференция. Доклады* (с. 71–77). Киев: б. и. 2. **Лисиченко, Л.** (2009). *Лексико-семантический вимір мовної картини світу*. Харків: ВГ «Основа». 3. **Лукінова, Т.** (1993). Категорія кількості як елемент духовної культури давніх слов'ян. *Слов'янське мовознавство* (с. 23–24). Київ: б. в. 4. **Лукінова, Т.** (2000). *Числівники в слов'янських мовах*. Київ: Наук. думка. 5. **Півторак, Г.** (Укл.). (2012). *Етимологічний словник української мови*. (Т. 6. У–Я). Київ: Наук. думка. 6. **Попович, Н.** (2021). Функційно-семантичне поле невизначеної кількості у говірках Буковини. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту*. Серія «Філологія», 49 (1), 166–169. 7. **Радчук, О.** Актуалізація ідей О. О. Потєбні про апперцепцію у когнітивній лінгвістиці (на матеріалі словотвору української та російської мов). *Мовознавство*, IV, 72–81. 8. **Everett, D.** (2017). *How Language Began. The Story of Humanity's Greatest Invention*. New York: Liveright Publishing Corporation a Division of W.W. Norton & Company. 9. **Jes, M.** (2016). Semantic Peculiarities of Phraseological Units with the Numeral Component in Ukrainian and Polish Languages. *Acta Polono-Ruthenica XXI* (pp. 27–37). Warszawa: Un-t Warszawski.

ДЖЕРЕЛА

1. ГРАК (2017). Узято з https://parasol.vmguest.uni-jena.de/grac_crystal/#concordance
2. Олійник, І., & Сидоренко, М. (1991). *Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник*. Київ: Рад. шк.

REFERENCES

1. **Zhabotynskaia, S.** (1993). Znak chisla v bytu, v mifakh, v matematike: vitki spirali semiozisa? [The Sign of a Number in Everyday Life, in Myths, in Mathematics: Turns of the Spiral of Semiosis?] *Yazyk i kul'tura Vtoraya mezhdunarodnaya konferenciya. Doklady – Language and culture. Second International Conference. Reports* (pp. 71–77). Kiev: b. i. [in Russian].
2. **Lysychno, L.** (2009). *Leksyko-semantychnyi vymir movnoi kartyny svitu [The lexical-semantic dimension of the linguistic picture of the world]*. Kharkiv: VH «Osnova» [in Ukrainian].
3. **Lukinova, T.** (1993). Katehoriia kilkosti yak element dukhovnoi kultury davnikh slovian [The category of quantity as an element of the spiritual culture of the ancient Slavs]. *Slovianske movoznavstvo – Slavic linguistics* (pp. 23–24). Kyiv: b. v. [in Ukrainian].
4. **Lukinova, T.** (2000). *Chyslivnyky v slovianskykh movakh [Numerals in Slavic languages]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
5. **Pivtorak, H.** (Ed.). (2012). *Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language]*. (Vol. 6. U–Ia). Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
6. **Popovych, N.** (2021). Funktsiino-semantyчне pole nevyznachenoї kilkosti u hovirkakh Bukovyny [The functional-semantic field of indefinite quantity in Bukovyna dialects]. *Nauk. visn. Mizhnar. humanit. un-tu. Serii «Filolohiia» – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series «Philology», 49 (1), 166–169* [in Ukrainian].
7. **Radchuk, O.** Aktualizatsiia idei O. O. Potebni pro appertseptsiuu u kohnitivnii linhvistytsi (na materialy slovtovoru ukrainskoi ta rosiiskoi mov) [Realization of O. O. Potenya's ideas about Apperception in Cognitive Linguistics (BASED on Ukrainian and Russian Word-Building)] *Movoznavstvo – Linguistics, IV, 72–81* [in Ukrainian].
8. **Everett, D.** (2017). *How Language Began. The Story of Humanity's Greatest Invention*. New York: Liveright Publishing Corporation a Division of W.W. Norton & Company [in English].
9. **Jes, M.** (2016). Semantic Peculiarities of Phraseological Units with the Numeral Component in Ukrainian and Polish Languages. *Acta Polono-Ruthenica XXI* (pp. 27–37). Warszawa: Un-t Warszawski [in Polish].

SOURCES

1. ГРАК (2017). Retrieved from https://parasol.vmguest.uni-jena.de/grac_crystal/#concordance [in Ukrainian].
2. Олійник, І., & Сидоренко, М. (1991). *Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник [Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian phraseological interpretative dictionary]*. Kyiv: Rad. shk. [in Ukrainian].

Радчук Ольга Вячеславівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Германця, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; вул. Валентинівська, 2, м. Харків, 61168, Україна.

Тел. +38-050-636-09-07

E-mail radchuk.o.v@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-0343-6796>

Radchuk Olha Viacheslavivna – Doctor of Philological Sciences, Full Professor, Professor at Myhailo Hetmanets Department of Foreign Literature and Slavic Languages, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University; 2 Valentynivska Str., Kharkiv, 61168, Ukraine.

Надійшла до редакції 31 березня 2023 року

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Радчук О. В. Семантизація і десемантизація фразем із числовим компонентом *нуль* (на матеріалі фразеологізму *нуль уваги*). *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. О. В. Халіман. Харків, 2023. Вип. 58. С. 198–210. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2023.58.14>*

АРА: Радчук, О. В. (2023). Семантизація і десемантизація фразем із числовим компонентом *нуль* (на матеріалі фразеологізму *нуль уваги*). *Лінгвістичні дослідження*, 58, 198–210. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2023.58.14>